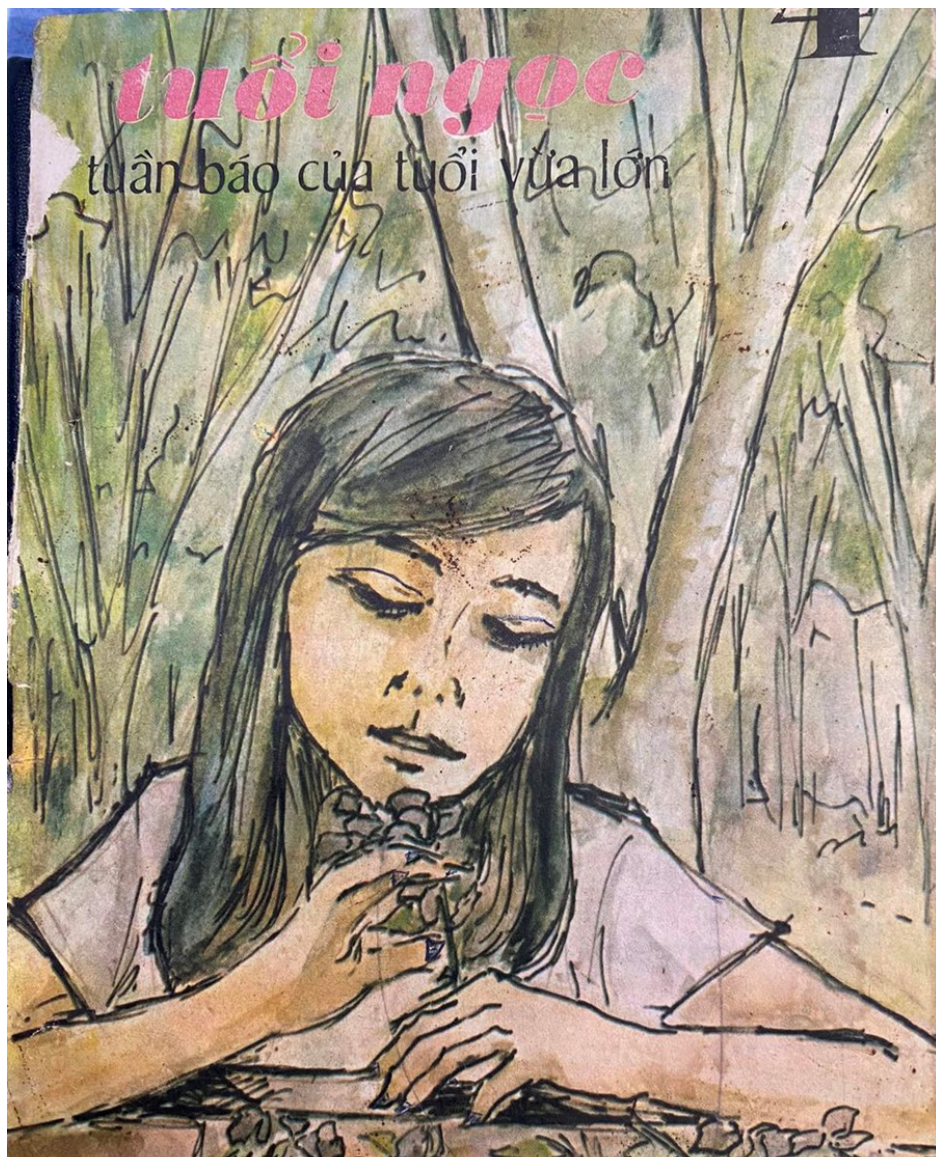

Số 4 Tuần lễ từ 17.06 – 24.06.1971

Chủ nhiệm: Duyên Anh

Thư ký: Đinh Tiến Luyện, Từ Kế Tường

Quản lý: Đặng Xuân Côn

tùy bút
những con đường
Việt Nam

mai thảo

những con đường Việt Nam

mai thảo

bìa: *Tuần báo Tuổi Ngọc*

trình bày: *Muon Phuong*

nguồn: *Internet*

Muôn phương góp lại, trả về muôn phương

những con đường Việt Nam

MAI THẢO

Đất nước chúng ta, trong cái muôn vàn điệp điệp của những đời sống nhỏ và những thân thể nhỏ, – để riêng chỉ là những phiến lẻ và những tờ rời, nhưng cùng đưng chung một lảng thời gian, là một tổng hợp làm nên Đời Sống Lớn và Thân Thể Lớn — đã có những đời sống và những thân thể dài thắm ấy của những con đường. Tỏa thành nan quạt trên ba miền quê hương, vẽ thành bàn cờ, mê cung trên địa hình đất nước, từ rất nhỏ và mang linh hồn ngõ, tới rộng xa bát ngát mệnh mông chân biển chân trời, những con đường Việt Nam, đã có một tiến trình đường và một lịch sử đường toàn vẹn hơn tất cả những đời đường và những kiếp đường thế giới.

Tôi đã nghĩ đến những con đường của hiện tại Việt Nam như vậy. Như những hiện tượng đời sống sinh động, mất và còn, thay hình và đổi dạng, theo một quy luật biện chứng. Tôi đã nhìn thấy những lòng đường của thời chiến và thời bình Việt Nam như vậy. Đường bước cùng thời thế. Đường đi theo đời người. Mỗi dặm biếc là một đánh dấu, mỗi dặm hồng là một chứng tích, ở đó đã biểu hiện đắm thắm và đau đớn rục rở những dấu chân ta và những khởi hành ta. Nói đến những con đường Việt Nam, nói làm sao hết chuyện của những cột cây số trắng. Kể chuyện những đời đường đất nước, kể làm sao hết tâm sự của sỏi, linh hồn của đá. Đường có máu chảy và có tim đập. Đường có tiếng nói và có sống chết. Những con đường rất già, những con đường thật trẻ, đi từ những bình minh anh đi tới những hoàng hôn tôi, đó là những con đường Việt Nam.

Huyền thoại về đường phát sinh từ chính cái muôn vàn và muôn mặt của đường. Con đường không chỉ còn là một hình thể, một chiều dài, một diện tích. Định mệnh của lối, hiện hữu của ngã, không chỉ còn giản đơn là một nơi để đi, một chốn để về. Mà hòa nhập bằng một hòa nhập tận cùng vào chuyển mình đất nước một đêm kia, dưới một chùm sao báo tin cách mạng, những con đường Việt Nam hai mươi năm nay đã đồng loạt thức giấc, đi ngút ngàn thành ba mươi triệu dấu chân đi. Con đường đã trở thành một ý, một sự. Một hiện tượng và một trạng thái đường. Mỗi lối về đã trở thành một tấm gương soi, thấy mưa bay và giông bão. Mỗi ngã đến đã trở thành một giai đoạn sống, dừng lại thấy quá khứ, đi nữa thấy tương lai, quay sang tả thấy máu chảy, ngó sang hữu thấy lúa xanh, cái trước mặt và cái sau lưng của một đời người, một đầu này, một đầu kia cùng hiện rõ. Những con đường

10 | Mai Thảo

của chúng ta đều vang dậy trong chúng những vang động không cùng như vậy. Chúng là suối róc rách, là sóng ào ào, là biển bao la, là triều dào dạt. Những con đường đứng lên. Và Sống. Dững mãnh. Những con đường ngã xuống. Và chết. Tan nát. Đưa tới những chân trời, bằng dậm vàng xe lăn gấp gấp, ruổi tới những xóm làng bằng chân chuyển tấp nập, của tản cư trong đêm, chuyển quân dưới nắng, tiễn biệt lúc sương mù, trùng phùng khi nắng dấy, băng qua những chiến hào, vượt qua những hầm hố, một vĩ tuyến bỏ qua, một mặt khu bỏ lại, từ độc đạo trong rừng, tới xa lộ giữa lúa, nghiêng nghiêng bóng dừa miền Nam, lượn lượn lũy tre miền Bắc, xanh bóng núi từ Nam Quan đường xuống, vàng dáng biển từ Cà Mau đường về, đón cách mạng lên, mời đảo chính tới, những con đường có tim đập và có hơi thở ấy là những con đường Việt Nam, tôi muốn nhớ lại tất cả một lần. Bằng những dấu chân một đời đã gập.

Những con đường thứ nhất của người cũng là của một thời thanh bình đã mất, là những lối đi dưới lá, trong cây, nhỏ, yên, lắng đọng và thơ mộng hiền hậu. Đó là những sợi chỉ hồng múa lượn dịu dàng giữa hai bờ cỏ, lòng đất mát thơm như da thịt. Đó là những sợi chỉ biếc thả luồn trong nắng, mỗi buổi sáng mùa xuân mưa phún lất phất, mỗi buổi trưa mùa hè chập chờn những cánh bướm lang thang. Chiều, hoàng hôn màu tím đến êm như tình nhân. Đêm, cái mái tóc óng ả của con trăng hiền là một mái tóc bằng hữu. Đom đóm bay theo vui tôi ở đó, vui của đầu đời lớn dần với tuổi. Tiếng gà gáy, tiếng chim hót, tiếng rì rào của lá tre múa múa, của trâu bò về, chuồng. Của lúa rơi ngày mùa, của gió trong vườn, của mưa đầu ngõ, tôi đã nghe thả xuống những lòng đường ấu thơ thuở ấy, mỗi con đường là một dàn nhạc, đất dựng âm thanh,

12 | Mai Thảo

đường trong đất là một phím dương cầm, đất trong đường là một phòng vi âm, thu và phát hết những lời ru và những ca khúc sáng tươi trăm nghìn của thôn dã. Chân chim sể nháy trên lối tuổi hồng. Lối đến của ca dao, ngã vào cửa lục bát, lá trên đầu lợp mái, cỏ hai bờ trải thảm, tôi là con sáo nhỏ ngậm một bông hồng hàm tiếu bay hồn nhiên trên đường thơ thơ. Rồi thành linh là chấn động và phá vỡ lớn. Cùng với đất nước, người người lớp lớp đứng lên bằng những dấu chân chuyển núi của khởi nghĩa và cách mạng, là sự hiện hình kinh dị, thảng thốt của những đời đường và những kiếp đường mới.

Lửa tiêu thổ cháy bùng ngọn đỏ. những thị trấn san phẳng. Những xóm làng mất tích. Và những con đường Việt Nam hồn hậu, từ lối mòn tới nẻo khuất, từ cái quan tới quốc lộ, đã đổi ngược hẳn đi cái ý nghĩa, cái thực thể đường. Hết là một nối liền, lối là một chặ đứt. Thôi là một dẫn tới, ngã là một đứt rời. Khi chiếc ụ đất đầu tiên được đắp lên trong đêm đen đặc, tối tăm thứ nhất của hủy phá toàn diện, trong tiếng thét dậy đất của bạo động khởi sự, còn là tiếng kêu thất đảm của giao thông tử thường và dẫy chết cùng khắp vang lên. Búa chim bổ xuống đầu. Sẻng cuốc đâm trúng tim. Mìn nổ. Bằng những con dốc chênh vênh khóc xuống những cây cầu đổ sập; bằng những khúc quanh chi chít những nhát đâm, lỗ chỗ những vết chém, bằng sắt đường tàu cắm tua tủa vào thân thể tan nát như từng chùm lông nhím, bằng chông dựng ngược và bằng bẫy đặt ngầm, là những tay chân óng ả

14 | Mai Thảo

uyển chuyển của đường bị chặt cụt, là những đời đường thương phế binh. Trí nhớ của tôi, trí nhớ nằm trong những bước chân đã đi qua suốt một thời kỳ lưu động lang thang từ rừng xuống biển, còn nguyên vẹn cái cảnh tượng hờn hoang ấy của những đời đường lâm nạn. Đường là một nghĩa địa. Mỗi cột cây số còn sống sót là một mộ chí màu trắng. Thân cây nằm dọc. Chướng ngại đứng nghiêng. Trên những chữ chi của hồ chữ nhật, trên những khúc quanh của hồ hình tròn, bằng biểu ngữ chẳng ngang, bằng cổng chào dựng thẳng, những con đường Việt Nam bị cắt gân, từng xẻo, điểm huyết. Và chết. Tôi đã đi trên những đời đường lâm chung ấy. Nghe sỏi nứt vỡ. Nghe đá quần quai. Thấy đất hủy thể. Thấy cỏ tan tành. Những bước chân người vì vậy mà cũng đổi khác. Từ một hóa thân tập thể của đường, những huyền thoại bắt đầu. Kẻ lữ hành phải tập cho mình một lối đi mới. Những con đường của chiến thời đã thay đổi hẳn bộ mặt đất nước. Bằng một thay đổi hoàn toàn. Chúng

ta đã đi như thế nào từ hai mươi năm nay. Con đường nào là con đường dài thắm nhất. Chân bước về phía tả hay chân đi về phía hữu. Những lên đường đã có, đã mất, đã lỡ và đã lạc. Đi cho chân cứng đá mềm. Đi cho trời yên bể lặng. Hành trang nào và lúc nào là giờ hoàng đạo. Những con đường riêng, kín thẳm, nhỏ nhỏ. Những con đường chung, bát ngát mênh mông. Điều đáng nói và đáng tìm hiểu nhất là những dấu chân của người trên những thân thể và những đời sống ấy như thế nào? Riêng tôi, bước chân đã mỏi, con đường còn dài. Trên một trạm mang tên là hoài nghi, những dặm biếc, những dặm hồng từ lâu không thấy nữa.